

Czine Aliz

Polgári Jogi Tanszék

Témavezető: Szeibert Orsolya Ágnes, habilitált egyetemi docens

A felróhatóság általános és egyes speciális jelentéstartalmai a deliktuális kárfelelősség körében

I. Alapvetések

A szerződésen kívüli okozott kárért való felelősség dogmatikai elemei a jogellenes magatartás, a kár, a kettő közötti okozati összefüggés, valamint a felróhatóság. Jelen tanulmány célkitűzése a jogalkotó által vélelmezett, ámde a károkozó által kimenthető felróhatóság jelentésének vizsgálata.

A felelősségi rendszereken belül el kell különíteni az objektív és szubjektív felelősséget.¹ Az objektív felelősség esetében irreleváns az egyénben lejátszódó pszichés folyamat, csupán a tanúsított magatartás tényállásszerűsége az, amit értékelni kell.² Szubjektív alapú felelősségről akkor beszélünk, ha a szankcióhoz nem elegendő a társadalomra veszélyes magatartásban megnyilvánuló tényállásszerűség, de szükség van a felróhatóság elemére is.³ *Eörsi* megfogalmazása szerint „*a felelősség alapja (...), hogy a társadalom bizonyos követelményeket támaszt tagjaival szemben.*”⁴ A szocialista jog megközelítése szerint, ha a jogalkotó a szankció kiváltásához megköveteli a felróhatóságot, az azt jelenti, hogy a jogellenes magatartásra vezető pszichés folyamatot elítélendőnek tartja, de egyúttal lát is esélyt annak befolyásolására, konkrétan arra, hogy a kártérítés a nevelő funkcióját be tudja tölteni.⁵ Bár ez a szemlélet nyilvánvalóan túlzott jelentőséget tulajdonított a nevelő hatásnak, ma is igaz, hogy a felelősség egyik kiemelt célja a társadalom védelme és a prevenció.⁶

Eörsi szerint a kizárólag okozatosságon alapuló objektív felelősségi rendszer abszurd, mert lehetetlen megmondani, hogy az okok sokasága

---

¹ Petrik 2002. 11.

² Petrik 2002. 11.

³ Eörsi 1961. 321.

⁴ Eörsi 1961. 78.

⁵ Eörsi 1966. 124.

⁶ Petrik 2002. 13.

közül melyiket kell releváns oknak tekinteni.⁷ De nem szabad azt sem elfelejteni, hogy csak a szubjektív és az objektív felelősséget is magába foglaló felelősségi rendszer képes hatékonyan funkcionálni. Azért is szükséges a diverzifikáló nézet, mert nem kérdéses például, hogy természetes személy károkozó esetében a károkozó magatartásban meghatározó tényező lehet az egyéni pszichikus folyamat, míg – példaként kiemelve az objektív felelősség klasszikus területét – a veszélyes üzemet folytató vállalat esetében ez nyilván nem mondható el.⁸

Jelen tanulmány tárgyát tehát a deliktuális felelősség alapját jelentő felrőhatóság vizsgálata képezi kitérve annak általános és speciális területeken megnyilvánuló jelentéstartalmára.

A hatályos Ptk.⁹ – ellentétben a kontraktuális felelősséggel – a deliktuális felelősségre fenntartotta a régi Ptk.¹⁰ által nevesített, adott helyzetben általában elvárhatóság mércéjét. Ezen nem változtat az, hogy a hatályos Ptk. a felrőhatóság fogalmát mint tipizált követelményszintet a Bevezető rendelkezésekben helyezi el, és azt *terminus technicus*ként használja a kódex.¹¹ Figyelemmel a normatív szabályozás tartalmi változatlanságára, a régi Ptk. alapján született és jelen tanulmányban bemutatott eseti döntésekben rögzített értelmezések ma sem veszítették érvényüket. A felrőhatóság fogalmának elméleti elemzése elsősorban Marton Géza és Eörsi Gyula munkáin alapul. Ennek oka, hogy bár eltérő korszakokban, de mindkét szerző a felrőhatóság önmagán túlmutató célját, a társadalomra gyakorolt prevenciós funkciót ragadta meg vizsgálódása során.

II. A felrőhatóság általános fogalma

Eörsi fogalmi rendszerezése szerint a felrőhatóság jelenthet rosszhiszeműséget, vétkességet, illetve veszély el nem hárítását.¹² Míg a rosszhiszeműség az abszolút szerkezetű tulajdonjogban, addig a vétkesség a relatív szerkezetű kötelmi jogban jelenik meg értékelést igénylő tényállási elemként. Az első egy állapottal kapcsolatos, addig a második valamilyen cselekvéssel vagy mulasztással.¹³ Mindkettő tehát valamilyen jogellenes magatartáshoz való társadalmilag elítélendőnek

⁷ Eörsi 1961. 322.

⁸ A szervezeti jogalanyok felrőhatóságáról ld. a III/1. fejezetet

⁹ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény

¹⁰ A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény

¹¹ Vékás (szerk.) 2013. 32.

¹² Eörsi 1961. 324-325.

¹³ Eörsi 1961. 324-325.

értékelt viszony, ami rosszhiszeműség esetén a tudati oldalt, vétkesség esetén az akarati oldalt érinti.¹⁴

Eörsi tehát a deliktuális felelősség szempontjából a vétkességet tekinti releváns fogalomnak, vétkes az, aki nem úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható. Ennek tartalma a következő. A vétkességfogalom nem szubjektív zsinórmértéket takar (ahogyan a büntetőjogban a tőle elvárhatóság mércéje), hanem azt, hogy a károkozó nem olyan magatartást tanúsított, melyet „*a vagyoni forgalomban a hozzá hasonlóktól hasonló körülmények között általában el lehet várni.*”¹⁵ A vétkesség csak a felelősség tényét determinálja, annak mértékét – a teljes kártérítés elve alapján – már maga az okozott kár fogja meghatározni.¹⁶ Nincs tehát döntő szerepe annak, hogy a vétkesség melyik fokozatáról, a szándékosságról vagy gondatlanságról beszélünk.¹⁷ Mégis vannak olyan esetek, amikor jelentőséggel bír a felróhatóság foka. Itt említhetjük például azt, hogy a szándékosan okozott kárért való felelősséget kizáró vagy korlátozó szerződéses kikötés semmis.¹⁸ Fontos megjegyezni, hogy a vétkesség határa ott húzódik, ahol a kártérítés már nem tudja betölteni a nevelő funkcióját, ekkor beszélünk vétőképtelenségről.¹⁹ A cselekvőképesség korhatárának egzakt meghúzása mögött a vagyoni forgalom biztonságához és gyorsaságához fűződő érdekek állnak, hiszen ellentétes lenne ezzel, ha az egyes jognyilatkozatok előtt a feleknek egymás vétőképességét is meg kellene vizsgálni.²⁰ A polgári jogi felelősség terén ez a követelmény azonban nem érvényesül. Mindig aszerint kell megítélni a vétőképességet, hogy mi volt az adott helyzetben általában elvárható. Eörsi szerint „*minél megszokottabb környezetben és minél megszokottabb eszközökkel történik a károkozás, annál alacsonyabb korban áll be a vétőképesség.*”²¹ Plasztikus példája szerint egy falusi gyerek falusi károkozására alacsonyabb korban áll be a vétőképesség, mint a falusi gyerek városi károkozása esetén.²² Bár a példa a mai életviszonyok között nyilvánvalóan nem lehetne irányadó, mégis jól érzékelteti, hogy a vétőképesség megítélése milyen relatív elemek mérlegelését teheti szükségessé.

---

¹⁴ Eörsi 1961. 324-325.

¹⁵ Eörsi 1961. 329.

¹⁶ Eörsi 1961. 331.

¹⁷ Eörsi 1966. 127.

¹⁸ a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) 6:526. §

¹⁹ Eörsi 1961. 343.

²⁰ Eörsi 1961. 344.

²¹ Eörsi 1961. 345.

²² Eörsi 1961. 345.

Az *Eörsi* által a fentiek szerint kifejtett vétkesség megfeleltethető a felróhatóság hatályos fogalmának. Ahogy láthattuk, ez az adott helyzetben általában elvárhatóság pedig nem jelent általános zsinórmértéket, mert mindig a konkrét tényállás függvényében kell meghatározni, mi lett volna a társadalom által elvárt magatartás.²³ Nem azt kell tehát vizsgálni, hogy a károkozó egyéni adottságait figyelembe véve képes lett volna-e elkerülni a károkozást, hanem hogy az adott körülmények között objektíve ez elvárható lett volna.²⁴ A magyar felelősségi rendszer tehát ötvöz egy absztrakt és egy objektivizált mércét, ami a társadalmi elvárásoknak és egyszerre az adott helyzetnek megfelelő magatartás tanúsítását várja el a jogalanytól.²⁵ *Lábady* megfogalmazása szerint „a felróhatóság az egyéni gondossági mértékhez igazodó klasszikus vétkességi elvet objektivizálta”.²⁶ A felróhatóság általános mércéje absztrakt módon nem meghatározható tehát, azt mindig az eset egyedi körülményei minősítik.²⁷

III. Speciális elvárhatósági mércék

Vannak olyan esetkörök, amikor nemcsak az eset egyedi körülményeit, hanem a károkozó speciális entitásához vagy kvalifikáltságához kötődő speciális elvárhatósági mércét is figyelembe kell venni a károkozó magatartás megítéléséhez. Az alábbiakban ilyen esetkörök kerülnek bemutatásra.

1. Szervezeti jogalanyok felróhatósága

Már a szocialista jogban is megjelent a jogi személyekkel szembeni eltérő felelősségi szemlélet. *Eörsi* magasabb felróhatósági mércét lát indokoltnak az ún. kollektívakkal szemben, azaz a szervezeti jogalanyokkal szemben. Érti ezalatt egyrészt az állami szervezetet, másrészt a szövetkezeteket. Mindkettő vonatkozásában kifejti, hogy a szervezeti jogalanyoknak megfelelő szervezési, fegyelmi és anyagi lehetőségeik vannak a károkozás elkerülésére, ezért velük szemben indokolt az elvárhatóságot közelíteni az

²³ Eörsi 1961. 335.

²⁴ Eörsi 1966. 231.

²⁵ Fézer (szerk.) 2010. 109.

²⁶ Lábady 2002. 73.

²⁷ A vezető például a jármű őrizenlően hagyása esetén akkor nem jár el felróhatóan, ha gondoskodik arról, hogy az magától ne indulhasson el és más személy se indíthassa el (BH1999.552). A közút kezelője felróhatóság hiányában például nem felelős az általa kezelt utakon bekövetkező balesetek kárkövetkezményeiért. (EBH2000.1996).

objektív felelősségi szinthez.²⁸ Kérdés, hogy ez az álláspont mennyire bizonyulhat érvényesnek ma a jogi személyek vonatkozásában, tehát egy jogi személy kimentheti-e magát szervezési, működési okra hivatkozva. Egy eseti döntésben kimondta a bíróság, hogy a kórház köteles a gyógyító tevékenységet úgy megszervezni, hogy az ne hátráltassa a betegellátást, ezért a tevékenység megszervezésének hiányosságai miatt is felel a kórház, ha ezzel okozati összefüggésben kárt szenved a beteg.²⁹

Kérdésként merül fel, hogy támasztható-e magatartásmérce egy mesterséges jogi konstrukcióval szemben.³⁰ *Fuglinszky* két megközelítést emel ki: az egyik szerint a jogi személyhez valamely módon kötődő természetes személyek magatartását vizsgáljuk, és ezt tudjuk be a jogi személynek. A másik a jogi személy érdekkörében eljáró személyek magatartásától függetlenül egyfajta objektív helytállást lát indokoltnak a szervezeti jogalanyok esetében.³¹ A jogi személyek ekként való objektív felelőssége szintén több kérdést felvet attól kezdve, hogy a jogi személyek megítélése is differenciálást igényel, hiszen aligha támasztható ugyanaz a követelmény egy családi vállalkozással szemben, mint egy többszintű nagyvállalattal szemben.³²

2. Szakmai elvárhatóság

Speciális körülmény hiányában általános zsinórmértékről beszélünk tehát, amelyet mindig az adott helyzethez képest kell vizsgálni. Más mérce érvényesül azonban, ha a károkozó valamely szakma szabályainak égisze alatt fejt ki károkozó magtartását.

a) Az orvosi felelősség

Az orvos a Ptk. 1:4. § (1) bekezdése szerinti általában elvárható magatartására az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvényben (Eütv.) foglalt gondossági mérce az irányadó.³³ Az általános elvárhatósági mércét tehát az egészségügyi törvény tölti meg speciális tartalommal. A szabályozás azonban komoly változásokon ment keresztül az elmúlt évtizedekben.

---

²⁸ Eörsi 1966. 236.

²⁹ BH2013.150

³⁰ *Fuglinszky* 2015. 285.

³¹ *Fuglinszky* 2015. 286.

³² *Fuglinszky* 2015. 285.

³³ PJD2017.17

Az orvosi rendtartásról szóló 1959. évi 8. tvr. a legnagyobb gondosság mércéjét írta elő, ezt pedig szó szerint átvette az egészségügyről szóló 1972. évi II. törvény, amely kimondta, hogy *„az orvosnak a legnagyobb gondossággal és körültekintéssel meg kell tennie mindazokat az intézkedéseket, amelyek a betegségek megelőzéséhez, a beteg életének megmentéséhez, gyógyulásához, munkaképességének helyreállításához szükségesek. Az orvos az általa gyógyíthatatlannak vélt beteget is a legnagyobb gondossággal köteles gyógykezeltetni.”*

Az Eütv. már nem az általános felelősségi mérce kontextusában vette át a legnagyobb gondosság kifejezését, hanem diszkriminációellenes szabályba ágyazva azt: *„Minden beteget – az ellátás igénybevételének jogcímére tekintet nélkül – az ellátásban résztvevőktől elvárható legnagyobb gondossággal, valamint a szakmai és etikai szabályok, illetve irányelvek betartásával kell ellátni.”*

Ebből a mondatból a „legnagyobb” jelzőt az egészségügyi tevékenység végzésének egyes kérdéseiről szóló 2003. évi LXXXIV. törvény – 2004. május 1-jével – hatályon kívül helyezte. Az Eütv. 77. § (3) bekezdésének hatályos szövege szerint *„minden beteget – az ellátás igénybevételének jogcímére tekintet nélkül – az ellátásában résztvevőktől elvárható gondossággal, valamint a szakmai és etikai szabályok, illetve irányelvek betartásával kell ellátni”*.

Arra a kérdésre, hogy az elvárhatóság mércéjét valóban alacsonyabb szintre helyezte-e a szabályozás ilyen változása, a bírói gyakorlat adja meg a választ. Ebből a szempontból a legfontosabb kérdés az, hogy az elvárható gondosság és a szakmai szabályok egybeesnek-e, vagy ezek elválaszthatók-e egymástól. Amennyiben igen, úgy az elvárható gondosság követelménye lehet-e magasabb, mint amit a szakma szabályai előírnak? De mik is azok a szakmai szabályok? Az egészségügyi tevékenység végzésének egyes kérdéseiről szóló törvény³⁴ kimondja, hogy *„az állami költségvetésből, illetve az Egészségbiztosítási Alapból külön jogszabályok szerint finanszírozott egészségügyi szolgáltatók keretében egészségügyi tevékenységet végző egészségügyi dolgozó feladatainak ellátása során köteles figyelembe venni a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény 19. § (1) bekezdése alapján, az adott finanszírozott ellátásra a miniszter által meghatározott vizsgálati és terápiás eljárási rendet is.”* Ezen jogszabályi rendelkezés alapján létrehozandó vizsgálati és terápiás eljárásrend célja elsősorban az, hogy megszabja a közfinanszírozott ellátásban az

³⁴ Az egészségügyi tevékenység végzésének egyes kérdéseiről szóló 2003. évi LXXXIV. törvény 19. § (1) bekezdés

igénybevétel lehetőségeit és egyben korlátait, és nem a szakmai szabályok írásos rögzítése.³⁵ A szakmai protokollok valódi célja az, hogy egy adott betegség diagnosztikai és terápiás algoritmusát meghatározzák, ezektől eltérni pedig csak indokolt esetben lehet.³⁶ A felróhatóság alóli kimentés esetén tehát annak lehet jelentősége, hogy az alperes bizonyítja, hogy eljárása megfelelt a szakmai protokolloknak, vagy ha mégsem, akkor az eltérésre alapos oka volt.³⁷ Ezeken túl a szakma írott szabályait a szakvizsga anyagát képező tankönyvekben találjuk, az íratlan szakmai szabályok jelentősége ma már háttérbe szorulni látszik.³⁸

A bírói gyakorlat nem teljesen egységes abban, hogy a szakmai szabályokban foglaltak betartása egyben az elvárható gondosság követelményének kielégítését jelenti-e. Arra is találunk példát, hogy még a Legfelsőbb Bíróság két tanácsa is eltérően foglalt állást a kérdésben, ugyanabban az évben: az egyik ítéletben a szakmai szabályok betartása kizárta a kártérítő felelősség megállapítását,³⁹ míg a másikban ez nem volt döntő tényező.⁴⁰ A bírói gyakorlat mégis hajlik arra, hogy magasabb elvárhatósági mércét támasszon az egészségügyi szolgáltatóval szemben, mint csupán a szakmai protokollok szerinti eljárást. Az esetre szabott szakmai protokoll hiányára hivatkozott az alperes abban az ügyben, amelyben az epeműtétet követően a beteg panaszmentes volt, ámde az észlelt epecsorgás ellenére további vizsgálatokat nem végeztek, így hashártya-gyulladás szövődményeiben hunyt el a beteg.⁴¹ A döntés elvi tartalma szerint a protokoll betartása a kártérítési felelősséget nem zárja ki, mert az alperest terhelő elvárhatósági mérce túlmutat a szakmai szabályok betartásán.

Dósa szerint veszélyes az elvárható gondosság és a szakmai szabályok elválasztása, mert ezzel a bírói gyakorlat olyan követelményrendszert támaszt az orvosokkal szemben, amelyre nem tudnak előre felkészülni.⁴² Ez az álláspont azért vitatható, mert a szakmai protokollok nem képesek lefedni és adekvát választ adni valamennyi felmerülő tényállásra, ezt jól mutatja a fenti eset is, amelyben nem létezett eljárásrend a konkrét esetre. A szakmai protokollok, módszertani levelek és irányelvek, ha

---

³⁵ Dósa 2010. 99.

³⁶ Sótonyi (szerk.) 2006. 90.

³⁷ Sótonyi (szerk.) 2006. 90.

³⁸ Találunk azonban arra is példát, hogy a felelősség megállapítására egy szakmai kongresszuson elhangzott gyakorlatot figyelmen kívül hagyó orvosi döntés miatt került sor, miszerint 0,6 MOM AFP értéknél a terhes nőt további vizsgálatoknak kell alávetni a magzati fogyatékoság gyanújának tisztázása érdekében, habár ez az érték az írott szabályok szerint még a normális tartományba esik (EBH 2010.2229).

³⁹ Legfelsőbb Bíróság Pfv.X.20.235/2001.

⁴⁰ Legfelsőbb Bíróság Pf.III.25.898/2001.

⁴¹ Kúria Pfv.20.325/2016/3.

⁴² Dósa 2010. 104.

pedig ilyen nincs, az írtatlan szabályok nem képeznek zárt normarendszert. Az orvos szabadon választhatja meg ezeken belül az ellátást, indokolt esetben lehet csak ettől eltérni.⁴³ Az orvostól elvárt magatartás tehát az, hogy a szakmai protokollok mentén haladva, ámde a betegnél felmerült egyedi körülmények esetén attól eltérve válassza meg a legjobb diagnosztikai, illetve kezelési módszert. Ez olyan mérlegelési tevékenységet jelent, amely meghaladja a protokollok szolgai követését. Véleményem szerint indokolt ezért elszakadni az írott szakmai szabályoktól és magasabban meghúzni a felróhatóság mércéjét, figyelemmel arra is, hogy az emberi élet és egészség a betegellátásban is érvényre juttatott alapjog, ami kiemelt védelmet érdemel. A Legfelsőbb Bíróság megfogalmazása szerint *„az orvosi tevékenységgel okozott kár esetén a kimentés nehezített, ami azonban nem az objektív felelősséghez közelítést jelenti, hanem abból következik, hogy fokozott elvárás érvényesül a betegellátás körében, az abban résztvevőkkel szemben.”*⁴⁴

Az orvosi felróhatóságot árnyalja még, hogy minden orvosi beavatkozás magában hordozza a kezelés kockázatát, annak a károsodásnak az esélyét, ami a legnagyobb gondosság és körültekintés mellett is bekövetkezhet. Ezt a kockázatot a beteg viseli, az nem hárítható át.⁴⁵ Ez természetesen mindig szakértői bizonyítást igénylő kérdés. Ugyanakkor a kezelési kockázati körbe tartozó esemény késedelmes észlelése és ellátása már felróható kötelezettségzegésnek minősülhet.⁴⁶

b) Az ügyvédi felelősség

Az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény (rég. Ütv.) 3. § (2) bekezdése szerint *„az ügyvédnek hivatását a legjobb tudása szerint, lelkiismeretesen, a jogszabályok megtartásával kell gyakorolnia, tevékenységében köteles mindenkor az ügyvédi hivatáshoz méltó magatartást tanúsítani”*. Az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvény (Ütv.) 1. § (3) bekezdése azonos tartalommal rögzíti ezt az alapelvet. Az ügyvédi felelősség megértéséhez elsődlegesen azonosítani kell, mely kötelezettségek, mely előírások azok, amelyeknek meg kell felelnie az ügyvéd eljárásának. Az Ütv. előírásaiból levezetve ezek a következők.⁴⁷ Bár az ügyvédet gondossági kötelelem terheli és köteles elősegíteni a megbízó jogainak érvényesítését, kötelezettségeinek

⁴³ Sótonyi (szerk.) 2006. 90.

⁴⁴ BH2011.282

⁴⁵ Dósa 2010. 107.

⁴⁶ Sótonyi (szerk.) 2006. 92.

⁴⁷ Sándor- Szűcs 2014. 50.

teljesítését, ennek azonban határt szab a törvényesség, eljárása ugyanis csak a legalitás keretein belül mozoghat.⁴⁸ Konszenzusorientáltnak kell lennie, törekednie kell az ellenérdekű féllel való megegyezésre.⁴⁹ Az ügyvéd tevékenységében szabad és független,⁵⁰ tevékenységének bizalmi jellege van és megbízója által számon kérhető, valamint etikus eljárásra köteles.⁵¹ A felelősség szempontjából mégis a legfontosabb az, hogy az ügyvéd nem egyszerű átlagember, hanem szakember.⁵² A szakértelem magába foglalja az is, hogy az ügyvédnek a jogszabályok pontos ismerete mellett az uralkodó joggyakorlatot is ismernie kell, és ha az bizonytalan, akkor az ügyfél szempontjából a legnagyobb biztonságot jelentő megoldást kell választania.⁵³ Ez természetesen magába foglalja azt is, hogy az ügyvédnek folyamatosan képeznie kell magát, a konkrét ügyben felkészültnek kell lennie, és még az is elvárható, hogy tájékoztassa ügyfelét saját esetleges korábbi hibáiról.⁵⁴

Az ügyvédi műhibáknak kialakultak tipikus esetkörei. A jogi képviselő magatartásának felróhatósága a határidő elmulasztásával kapcsolatban merült fel abban az ügyben, amelyben a jogi képviselő a fellebbezési határidőt gépkocsija műszaki meghibásodása miatt mulasztotta el.⁵⁵ A Legfelsőbb Bíróság – megváltoztatva a másodfokú bíróság végzését – helyt adott a fél igazolási kérelmének és a fellebbezés elbírálására utasította a másodfokú bíróságot. Ez a döntés szembenállónak látszik azzal a bírói gyakorlattal, amely igen szűk körben adott lehetőséget a jogi képviselő mulasztásának kimentésére. E döntések alapja, hogy a jogi képviselő kötelezettsége az is, hogy megbetegedése esetén helyettesítésről gondoskodják, ennek elmulasztása olyan ügyviteli hiányosság, amely a késedelem vétlenségét kizárja.⁵⁶ A fenti esetben azonban arra az álláspontra helyezkedett a Legfelsőbb Bíróság, hogy a gépjármű meghibásodása nem munkaszervezési vagy adminisztratív hiányosság, hanem olyan szubjektív akadály, amely a mulasztás vétlenségét megalapozza. A bíróság tehát az elvárható magatartás ügyvédekre szabott magasabb mércéjét a polgári perjogban is alkalmazza és a kimentést lényegében a *vis maior* eseménynél húzta meg.⁵⁷ A Legfelsőbb Bíróság döntésével azonban tágult ez a kör, érvényre juttatva

---

⁴⁸ Sándor-Szücs 2014. 51.

⁴⁹ Sándor-Szücs 2014. 52.

⁵⁰ Sándor-Szücs 2014. 53.

⁵¹ Sándor-Szücs 2014. 61-68.

⁵² Sándor-Szücs 2014. 56.

⁵³ Fuglinszky 2015. 287.

⁵⁴ Sándor-Szücs 2014. 56.

⁵⁵ Legf.Bír.Pf.IV.24.610/2011., az esetet ismerteti: M. Tóth - Fehér 2012. 26.

⁵⁶ BH2005.85

⁵⁷ M. Tóth -Fehér 2012. 25.

a polgári perrendtartás azon rendelkezését is, hogy az igazolási kérelmeket méltányosan kell elbírálni. Érdekes kérdés, hogy a határidő elmulasztása esetén vizsgálható-e azon alapper esetleges kimenetele, amelytől az ügyvédi mulasztás elzárta a felperest.⁵⁸ A többségi bírói gyakorlat szerint erre nincs lehetőség, nem kötelezhető olyan összegű kártérítésre az ügyvéd, amely az alapper tárgyának értéke volt.⁵⁹

Az ügyvédi műhibák másik tipikus csoportja a cégeljárások során merül fel. A bíróság megállapította, hogy a cégbírósághoz a bejegyzésre alkalmatlan, hiányos beadvány benyújtása az ügyvéd részéről objektíve jogellenes, függetlenül attól, hogy a hatályos cégeljárás szabályok a hiányos beadványhoz milyen jogkövetkezményt fűznek.⁶⁰ Az ügyvéd felróhatóságának hiányát azzal bizonyíthatta volna, hogy a hiányosság érdekkörén kívül eső okra vezethető vissza. Nem találta ilyennek a bíróság azt, hogy a cégbíróság hiánypótlási gyakorlata az érintett időszakban nem volt egyértelmű, és azt sem, hogy a lényegi mulasztásokat az előző jogi képviselő eljárása okozta. Az tehát, hogy a hiányos kérelem nem vont maga után automatikus elutasítást, nem érintette az ügyvéd felróhatóságát a hiányos kérelem benyújtásáért.

Szintén az ügyvéddel szembeni magasabb elvárhatóságot mondta ki a bíróság azzal, hogy az ügyvéd megbízásának ellátása során a hivatásából elvárható legjobb tudása szerint segíti elő megbízója jogainak érvényesítését és kötelezettségeinek teljesítését.⁶¹ Ennek a követelménynek akkor felel meg az ügyvéd, ha a szerződés előkészítésekor megfelelő körültekintéssel ellenőrzi a felek által beszerzett ingatlan-nyilvántartási adatok valóságát. Az adásvételi szerződés mint az egyik legelterjedtebb jogügylet a hibák rendkívül széleskörű lehetőségét hordozza magában.⁶²

A fenti esetekből az rajzolódik ki, hogy csakúgy, mint az orvosok esetében, az ügyvédekkel szemben is magasabb az adott helyzetben általában elvárhatóság szintje. Felmerül a kérdés, hogy ehhez képest miként alakul az elvárhatóság más hivatásrendekkel, így különösen a téves döntéssel kárt okozó bíróval szemben.

---

⁵⁸ Sándor-Szűcs 2014. 116.

⁵⁹ Sándor-Szűcs 2014. 117.

⁶⁰ BDT2007.1564

⁶¹ EBH2007.1701

⁶² Sándor-Szűcs 2014. 140.

c) A közhatalommal szemben támasztott felróhatósági mérce

Az állami immunitás feloldásaként a demokratikus jogállamokban alapvető követelmény, hogy a közigazgatás felelősséggel tartozzon polgári jogilag is az általa okozott károkért.⁶³ Kérdésként merül fel, hogy az állam sajátos pozíciója folytán a közhatalom nevében eljáró személlyel szemben a felróhatósági mérce miként tér el az általános vétkességi elvtől.

A Ptk 6:548. § (1) bekezdése szerint a közigazgatási jogkörben okozott kárért a felelősséget akkor lehet megállapítani, ha a kárt közhatalom gyakorlásával vagy annak elmulasztásával okozták, és a kár rendes jogorvoslattal, továbbá a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálata iránti eljárásban nem volt elhárítható. A közigazgatási jogkörben okozott kárért való felelősség felróhatósági alapú, azaz mentesül a közigazgatási szerv a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy az eljáró tisztviselő úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. A következetes bírói gyakorlat azonban kialakította az úgynevezett súlyos jogsértés-doktrínáját. Ez azt jelenti, hogy a jogszabályok helytelen alkalmazása, avagy értelmezése a vétkességhez önmagában nem elég, ahhoz valamely többlettényállási elemre van szükség.⁶⁴ A felelősséget tehát csak a nyilvánvalóan és kirívóan súlyos jogalkalmazási, jogértelmezési tévedés, a tények kirívóan okszerűtlen értékelése alapozza meg.⁶⁵ Ilyen kirívó jogsértésnek minősítette például a bíróság azt, amikor a közigazgatási hatóság a bíróság hatályon kívül helyező ítéletében megfogalmazott egyértelmű utasítás mellőzésével hozta meg a kérelmet ismételten elutasító határozatát.⁶⁶ De nem tekintette ilyennek a bíróság például az eljárás objektív okból való elhúzódását,⁶⁷ illetve a büntetőeljárás valós alapokon nyugvó lefolytatását akkor is, ha az ügy végén kiderült, nem a felperes követte el a bűncselekményt.⁶⁸

Láthatjuk tehát, hogy a közigazgatási jogkörben okozott kár esetében alacsonyabb felróhatósági mércét állít fel a bírói gyakorlat, és csak a kirívó esetekben nem enged kimentést a közhatalom számára.

Ugyanezen az úton halad a bírósági jogkörben okozott károk megítélése. Az ítélkezési gyakorlat szerint a bírósági jogkörben okozott

---

⁶³ Fuglinszky 2015. 492.

⁶⁴ Borbás 2011. 238.

⁶⁵ EBH2002.750

⁶⁶ EBH2002.632

⁶⁷ KGD1994.68

⁶⁸ Kúria Pfv. IV.21.061/2012/6.

kár tekintetében is csak a nyilvánvaló és kirívó jogértelmezési, jogalkalmazási hiba, valamint a bizonyítékok kirívóan okszerűtlen mérlegelése adhat alapot a felelősség megállapítására.⁶⁹ Annak megállapításához, hogy kirívó jogsértés történt-e, először arra a kérdésre kell választ adni, hogy egyértelmű-e a jogszabály rendelkezése. Az egyik ügyben kimondta a bíróság, hogy a jogszabály egyértelmű rendelkezése esetén súlytalan az az indok a bíróság kárfelelőssége szempontjából, hogy a hatálybalépése óta eltelt rövid idő alatt még nem alakult ki egységesnek mondható gyakorlat.⁷⁰ Kirívónak találta a bíróság azt az esetet is, amelyben az eljáró bíróság az anyagi jogszabály megváltozását nem ismerve állapította meg az utóbb felmentett vádlott büntetőjogi felelősségét.⁷¹ Nem volt azonban kirívó az, amikor a bíróság nem vizsgálta hivatalból a felperes keresetösségi jogát, és erre csak a megismételt eljárásban kerül sor.⁷² Szintén nem tekinthető kirívó mulasztásnak, ha a bíró a szakértői véleményben foglalt adatokat figyelmetlenségből elnézi és emiatt az abból kiinduló számítása hibás eredményre vezet, az viszont már kirívóan súlyos jogalkalmazási tévedés, ha az előbbieket ismeretében a félnek a hiba kijavítására irányuló kérelmét elutasítja.⁷³

Szembetűnő, hogy míg az ügyvéddel szemben fokozott elvárhatóság érvényesül, addig a közhatalom döntései esetében épphogy alacsonyabb az elvárhatóság foka. Jogosan merül fel a kérdés, hogy indokolt-e a különbségtétel a hivatásrendek gyakorlói között. Van olyan álláspont, amely szerint nincs elegendő indok ennek fenntartására, mert mindenki ugyanabban a bizonytalan és gyorsan változó jogi környezetben végzi a munkáját és a jogorvoslati rendszer léte nem elegendő ellenérv.⁷⁴ Van olyan megközelítés, amely szerint a kiegyensúlyozott felelősségi rendszer kialakításához az is elegendő lenne, ha a kirívóan súlyos jogsértés doktrínáját időről időre át- és újraértékelnék.⁷⁵ Más álláspont szerint amennyiben a gyakorlat nem engedné meg a nem önkényes, de utóbb tévesnek minősített jogalkalmazási tevékenység esetében a kimentést, úgy éppen azt a feltétlenül szükséges értelmező szabadságot, mérlegelési jogkört tenné semmissé, amely nélkül a hatékony és eredményes ítélezés, döntéshozatal nem valósulhatna meg.⁷⁶

---

⁶⁹ Fuglinszky 2015. 543.

⁷⁰ BH2009.15

⁷¹ BH2010.38

⁷² Legfelsőbb Bíróság Pfv. III.20.861/2010/19.

⁷³ BH2013.243

⁷⁴ Fuglinszky 2015. 547.

⁷⁵ Fuglinszky 2015. 547.

⁷⁶ Pribula 2014. 519-520.

Véleményem szerint azt nem szabad szem elől téveszteni, hogy a két jogi hivatás lényege alapvetően eltér egymástól. Az ügyvédi hivatás érdekkötött tevékenység, az ügyvéd a szerződési szabadság alapján dönthet arról, hogy mérlegelve a megbízás tárgyát és saját képességeit, mely ügyeket kíván ellátni. Ha úgy dönt, hogy elvállalja az ügyet, akkor már viszont gondossági kötelelem alapján arra köteles, hogy a legnagyobb szakmai odaadással képviselje megbízója érdekeit, a törvényesség szab mindössze határt annak, hogy ennek érdekében milyen eszközökkel él. Az ítélkező tevékenység alapvetően más természetű, a helyes és jogszerű döntés meghozatala a cél. Tévedhet-e tehát a bíró? Az ítélkezési gyakorlat tükrében csak a kirívó tévedés az, ami elfogadhatatlan. Bár valóban idealista elképzelésnek tűnik az, hogy a jogorvoslati rendszer teljes biztosítékot jelent a bírói tévedések kiküszöbölésére, egyetértek azzal, hogy az ítélkező tevékenység hatékonyságának egyik záloga a jogalkalmazó mérlegelési szabadságának védelme. A bíró ítélkező tevékenységében független. Ezt az alapvetet nem csak direkt utasítással, de a felróhatóság tágabb körben való meghúzásával, indirekt módon is könnyedén le lehet rontani. Nem szabad ezért véleményem szerint a bírói döntéshozatali folyamatba olyan súllyal becsatornázni az állam kárelhárításhoz fűződő érdekét, hogy az torzítsa a bíróban lezajló döntési folyamatot, és ezáltal magát a bírói hatalom függetlenségét is.

IV. A felróhatóság mibenléte

A leegyszerűsítő nézet szerint „*a büntetőjog büntet, a polgári jog reparál*”.⁷⁷ A felróhatóság megértéséhez vissza kell nyúlni ahhoz, mi is a kártérítés jogintézményének rendeltetése. Ennek kulcsa a kártérítés prevenciós célkitűzésének eszméjében keresendő. Amennyiben a kártérítésnek csak a reparálás lenne a célkitűzése, úgy meg is lehetne elégedni azzal a tétellel, hogy aki másnak kárt okoz, köteles azt megtéríteni. A prevenciós cél azonban beemeli a szubjektív elemet hordozó felróhatóságot a polgári jogi kártérítési felelősségbe. A megelőző funkció tartalma, hogy az egyénre is hatással van, semlegesíti a normasértést kiváltó motivációt, másfelől a társadalom tagjai felé azt az üzenetet hordozza, hogy érdemes jogkövető magatartást tanúsítani.⁷⁸

Marton kifejezetten elsődlegesnek tekinti a prevenciós eszmét, szerinte súlyos elvi tévedés volt a római tanokból átvenni azt a magándeliktumokból eredő individualisztikus szemléletet, miszerint a

⁷⁷ Eörsi 1961. 250.

⁷⁸ Petrik 2002. 13.

kártérítésben kizárólag a károsult alanyi joga mutatkozik meg az őt ért kár helyrehozatalára.⁷⁹ Ez az elmélet nem veszi figyelembe, hogy a reparációkötelem nem egyedül a múlt helyreállítására, hanem a jövőbeni károkozások visszaszorítására alkalmas jogalkotói eszköz, ehhez képest pedig az egyén érdeke csak másodlagosnak tekinthető.⁸⁰ *Marton* szerint tehát a törvényhozó első és legfontosabb célkitűzése kell, hogy legyen a jövőbe tekintő kármegelőzés, amelyet két szankcióval ösztökél: a helyreállító és a büntető szankcióval. A kettő közül bizonyos értelemben a helyreállító a fajsúlyosabb, mert ez valósítja meg az általános, mindennapi védelmet, míg a büntető szankció a szélsőséges normasértések visszaszorítására szolgál.⁸¹

Marton élesen kritizálja a kizárólagosan vétkességi eszmén nyugvó felelősségi rendszereket, de éppen azért, mert rámutat arra, hogy a polgári társadalmak kialakulásával és a veszélyes üzemi tevékenységek elterjedésével az már elégtelen arra, hogy megfelelően szolgálja a prevenció gondolatát, amit a magánjogi felelősség első rendező elvének tekint.⁸²

Eörsi – szocialista ideológiával áthatott – elmélete szerint szintén a prevenció a felelősség központi funkciója, azonban más tartalommal, mint a fentiekben. Szerinte „*a felelősség a nevelés célját szolgáló, kivételesen igénybevett büntetésszerű eszközök alkalmazásában nyilvánul meg*”⁸³ Véleménye szerint a prevenció nem állítható szembe a nevelő hatással, de az szűkebb két szempontból is: egyrészt csak visszatartásra utal, másrészt ezt a félelemkeltés eszközével szolgálja (amely a „kizsákmányoló” társadalmakra jellemző).⁸⁴ Ehhez képest a szocializmus eszköze a nevelés, amelynek célja a meggyőzés és az emberek átformálása.⁸⁵ Ezzel összhangban a felróhatóság azért lett a felelősség egyik alapja, mert a társadalmi értékelés lát esélyt az ellene való küzdelemre represszív szankcióval.⁸⁶

A felróhatóság az tehát, amely a prevenció funkcióit becsatornázza a polgári jogi kárfelelősség rendszerébe. A polgári jog ezt azonban nem az egyéni morális vétkességfogalommal teszi, az adott helyzetben általában

---

⁷⁹ Marton 1992. 58.

⁸⁰ Marton 1992. 59.

⁸¹ Marton 1992. 101.

⁸² Marton 1992. 107.

⁸³ Eörsi 1961. 35.

⁸⁴ Eörsi 1961. 36.

⁸⁵ Eörsi 1961. 37.

⁸⁶ Eörsi 1961. 81.

elvárhatóság ugyanis ezt ötvözi egy képzeletbeli ideális mércével.⁸⁷ Ez nehezen megfogható követelményt teremt, *Marton* kritikája szerint az így nyert felelősség arra a tömegre, amely az ideális *bonus pater familias* szintjét nem éri el, tárgyi felelősséget keletkeztet.⁸⁸

Ezt a zsinórmértéket mindig az eset egyedi körülményei alapján lehet majd megállapítani, ezt tehát mindenkoron a bírói gyakorlat tölti meg tartalommal. Láthattuk fentebb, hogy születtek a joggyakorlatban egyedi zsinórmértékek, amelyek mögött mindig meghúzódik valamilyen privilegizált érdek, jogpolitikai szándék, amely indokoltá teszi az elmozdulást a *bonus pater familias* általános eszméjétől. Az orvosi felelősség esetében az emberi élet és egészség mint védendő jogi tárgy hívta életre a legnagyobb gondosság mércéjét, amelyet a bírói gyakorlat tételes jogi rendelkezés hiányában is követelményként tartott fenn. Az ügyvédekkel szembeni követelmény fakad egyrészt a hivatáshoz kötődő éthoszból, másrészt abból, hogy az ügyvédi hivatás gyakorlása a jogállami működés egyik alapvető pillére. A jogállami igazságszolgáltatás megfelelő működését a pulpitus másik oldalán pedig éppen a felróhatósági mérce alacsonyabb szintre helyezése garantálja.

A felróhatóság kérdése tehát túlmutat azon, hogy kimentési okként szolgál a károkozó számára, de alapvető eszköze és mutatója annak, hogy egy adott társadalom jogrendszere miként tekint a kártérítés funkciójára.

Felhasznált irodalom

BORBÁS Beatrix: A közhatalom kárfelelősségéről a felelősségi premisszák szemszögéből – különös tekintettel a felróhatósági kritériumra. *Jogtudományi Közlöny*, 2011/4.

BUSCH Béla (szerk.): Büntetőjog – Általános rész. Harmadik kiadás, HVG ORAC, Budapest, 2006

Dósa Ágnes: Az orvos kártérítési felelőssége, HVG-ORAC, Budapest, 2010

EÖRSI Gyula: A jogi felelősség alapproblémái – A polgári jogi felelősség. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1961

EÖRSI Gyula: A polgári jogi kártérítési felelősség kézikönyve, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966

---

⁸⁷ Marton 1992. 61.

⁸⁸ Marton 1992. 62.

FÉZER Tamás (szerk.): A kártérítési jog magyarázata. CompLex, Budapest, 2010

FUGLINSZKY Ádám: Kártérítési jog. HVG-ORAC, Budapest, 2015

LÁBADY Tamás: A deliktuális felelősség változásáról és ennek a polgári jogi kodifikációra gyakorolt hatásáról. Jura, 2002/1.

MARTON Géza: A polgári jogi felelősség. Triorg, Budapest, 1992

M. TÓTH Gábor – Fehér Judit: A Legfelsőbb Bíróság döntése a jogi képviselői mulasztás vétlenségének polgári peres eljárásban történő igazolásával kapcsolatban. JeMa 2012/4.

PETRIK Ferenc: A kártérítési jog. HVG-ORAC, Budapest, 2002

PRIBULA László: Kivételes-e a jogalkalmazó kártérítési felelőssége? *Jogtudományi Közlöny*, 2014/11.

SÁNDOR István – SZÚCS Brigitta: Az ügyvédi felelősség és biztosítása. Második, átdolgozott és aktualizált kiadás. HVG-ORAC, Budapest, 2014

SÓTONYI Péter (szerk.): Orvosi felelősség. Semmelweis Kiadó, Budapest, 2006

VÉKÁS Lajos (szerk.): A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal. CompLex, Budapest, 2013.

***

General and special meanings of culpability in tort law Summary

The breach of a duty, the harm, the causation and culpability are the essential elements of tort liability. The purpose of this article is to study the duty of care expected from the tortfeasor and the cases when the tortfeasor can be released from tort liability. However there are some special cases when the duty of care has a different meaning. This article also studies the judicial practice evolved for tort actions of doctors, lawyers and judges. Last but not least this essay would like to present the coherence between the preventive function of tort law and culpability.